

BEŞİNCİ NESİL SAVAŞ

Sessiz Savaş

SAVUNMA
ARAŞTIRMALARI MERKEZİ

Ufuk Uras (E. Tuğgeneral)

ANALİZ – KASIM 2020

Bu makalenin her türlü hakkı HARKUL Savunma ve Havacılık Limited Şirketine aittir ve HARKUL Savunma ve Havacılık Limited Şirketinin yazılı izin olmaksızın kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz. Ancak akademik çalışmalarda usulüne uygun şekilde atıf yapılarak makaledeki veriler ve bilgiler kullanılabilir.

BEŞİNCİ NESİL SAVAŞ: SESSİZ SAVAŞ

Köklü siyasi, ekonomik, sosyal ve teknolojik değişimlerin meydana geldiği tarihi kırılma dönemleri değerler, alışkanlıklar, sistemler, yöntemler ve araçlar üzerinde büyük değişikliklere yol açmaktadır. Savaşlar ve savaşların yapılış biçimi de bu kırılma dönemlerinde büyük bir değişime uğramaktadır ve hatta bazen savaşlar büyük tarihi değişimlerin tetikleyicisi olabilmektedir. Savaşın doğasına ilişkin değişimlerin meydana gelmesi ise askeri örgütlenme biçimlerinde, askeri strateji ve konseptlerde, askeri kültürde, askeri sistemler, yetenekler ve araçlar üzerinde önemli farklılıklara yol açmaktadır. **Tarih boyunca dört nesil savaş yaşanmıştır ve endüstri çağından dijital çağa geçmekte olduğumuz bu dönem, aynı zamanda dördüncü nesil savaştan beşinci nesil savaşa geçişi yaşadığımız bir dönemdir.**

Birinci nesil savaş insan gücüne, ikinci nesil savaş ateş gücüne, üçüncü nesil savaş endüstriyel kabiliyetlerin olanak verdiği yüksek manevra yeteneğine dayanmaktadır. Üçüncü nesil savaşın en belirgin özelliği; kuvvetlerin karadan, havadan ve denizden uzak mesafelere süratle ulaştırılmasının mümkün hale gelmesi sonucu, istenen yer ve zamanlarda kuvvet yoğunluğu (sıklet merkezi) sağlanabilmesi ve gerektiğinde düşman derinliklerine yönelerek büyük manevralar icra edilebilmesidir. **Dördüncü nesil savaş ise devlet dışı aktörlerin (teröristler, aşiretler, mezhepler, paralı askerler, özel askeri şirketler gibi) savaşa dâhil olması ve asimetri kavramı ile tanımlanmaktadır.** Beşinci nesil savaş daha iyi anlayabilmek adına dördüncü nesil savaşı biraz daha geniş olarak ele almakta yarar var.

İlk çalışmaları 1980'li yıllara uzanan dördüncü nesil savaş esas olarak soğuk savaş sonrası dönem için kullanılmaktadır. Sovyetler Birliği dağılmış ve iki kutuplu dünya düzeni ABD'nin egemen olduğu tek kutuplu bir düzene evrilmiştir. Sovyetler Birliğinin dağılması sonrası oluşan güç boşluğu ve başta ABD olmak üzere Batının emperyalist politikaları sonucu dünyanın birçok bölgesinde çeşitli krizler ve çatışmalar ortaya çıkmış ve çıkarılmıştır. Bu çatışmalar çoğunlukla devletler arasında değil, devletlerle çeşitli silahlı gruplar (teröristler dâhil) arasında veya silahlı grupların kendi aralarında meydana gelmiştir. Bu tür gruplar bazen kendiliğinden ortaya çıkmış, ancak çoğunlukla da emperyalist devletlerce çıkarılmış ve kullanılmışlardır. Uluslararası kuruluşlar, sivil toplum kuruluşları, BM veya NATO barış güçleri farklı angajman düzeylerinde bu çatışmalara müdahil olmuşlardır. Son dönemde uluslararası kuruluşlar yerine küresel ve bölgesel güçler çatışmalara doğrudan müdahil olmaya başlamışlardır. Bu dönem aynı zamanda bilgi-iletişim, ulaşım ve uzay teknolojilerinde çok önemli yeniliklerin gerçekleştiği, küreselleşmenin ve küresel rekabetin aşırı arttığı ve büyük sosyal değişimlerin yaşandığı bir dönem olmuştur. Yaşanan tüm bu gelişmeler savaşın yapılış biçimi üzerinde önemli değişimlere neden olmuştur.

Bu dönemde barış ve savaş ayrımı belirsizleşmiştir. Çünkü devlet dışı aktörlerin eylemleri için barış ve savaş dönemleri diye bir ayrım söz konusu değildir. Bu dönemde devlet dışı çeşitli silahlı gruplar iç savaş çıkarmak, rejim değiştirmek, istikrarsızlık yaratmak ve diğer çıkarları temin etmek amaçlarıyla devletler tarafından çok yoğun bir şekilde kullanılmıştır. Önce lojistik amaçlarla kurulan ve daha sonra çatışan bir kuvvet haline getirilen özel askeri şirketler de bu çatışmalarda yer almışlardır. Öyle ki bu

dönemde devlet dışı silahlı grupların kullanımı otuz yıl savaşları dönemine benzetilmiştir.¹ Eski bir kavram olan **“vekalet savaşları”** yeniden yüksek öncelik kazanmıştır. Dördüncü nesil savaşta askeri faktörlerin dışında siyasi, ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik faktörler strateji ve operasyonların önemli unsurları olarak yer almıştır. Harekât alanı karmaşıklaşmış ve askeri harekât kritik arazilerden yerleşim alanlarına ve özellikle de şehirlere kaymıştır. Bu savaşta savaşanlar ve siviller arasındaki ayırım bulanıklaşmıştır ve **“halkın içinde savaş kavramı”**² ortaya atılmıştır. Ayaklanmalara karşı harekât (counter insurgency), terörle mücadele operasyonları ve piyadenin yüksek önem ve öncelik kazanması, medya ve özellikle sosyal medya etkisi, bilgi harbinin yeni bir boyut olarak harekâta eklenmesi, karşıt karar vericilerin zihinlerinin etkilenmeye çalışılması, askeri operasyonların planlanmasında ve uygulanmasında askeri olmayan yeteneklerin askeri operasyonlarla sinerji yaratacak tarzda birleştirilmesi, imha yaklaşımı yerine sonuç alınmasını sağlayacak fiziksel ve fiziksel olmayan etkiler oluşturmaya yönelik harekât yaklaşımı, hareketlerin oldukça uzun sürmesi, yüksek sivil zayıflar ve harekâta olumsuz etkisi, insansız hava araçlarının kullanılmaya başlanması, askeri kuvvetlerin bilgi teknolojilerinden yararlanılarak çok uzak mesafelerden ağ tabanlı olarak yönetimi, birliklerin küçülmesi ve karargahların büyümesi dördüncü nesil savaşın bazı yöntemleri, özellikleri ve sonuçlarıdır.

Düzenli ordular açısından dördüncü nesil savaşta en büyük güçlük konvansiyonel askeri yeteneklerin konvansiyonel olmayan tehditlere karşı kullanılmasında yaşanmıştır. Teröristlerin ve silahlı grupların gizlenmek ve aynı zamanda her türlü kaynağa erişebilmek amacıyla yerleşim alanlarında faaliyet göstermesi nedeniyle askeri harekât yerleşim alanlarına kaymıştır. Çatışan düzensiz silahlı grupların halkın içerisinde bulunmasından dolayı da siviller ile bunların ayırımı güçleşmiş, uçaklar, tanklar ve topçu gibi etkili konvansiyonel silah sistemleri sivil zayıflardan kaçınabilmek için kullanılamaz olmuştur. Bir anda hiyerarşik ve büyük askeri teşkilat yapıları, klasik askeri planlama ve karar alma süreçleri ve operasyonların yönetimindeki usul ve esaslar işlemez hale gelmiştir. Düzenli ve düzensiz muharebe görevlerini başarıyla yerine getirebilecek esnekliğe, çevikliğe ve uyum yeteneğine sahip askeri kuvvetlere ihtiyaç duyulmuştur. Bu yöndeki çalışmalar teşkilat yapılarında, silah sistemlerinde ve askeri yöntemlerde önemli değişikliklerle sonuçlanmıştır. Teknolojik yeniliklerden de yararlanarak tüm sistemlere hassas vuruş yeteneği kazandırılmaya çalışılmış, konvansiyonel silah ve araçların düzensiz muharebelerde görev yapabilmesini temin edecek modifikasyonlar yapılmış ve taktik-teknikler geliştirilmiş, özellikle de silahlı insansız hava araçlarının geliştirilmesi ile çok etkili operasyonlar icra edilmeye başlanmıştır. Düzensiz savaş konusundaki çalışmaların ortaya koyduğu önemli bir gelişme ise **“hibrit savaş”** konseptinin doğmasıdır. Başlangıçta düzenli ve düzensiz savaşın her ikisini de icra edebilmeyi öngören hibrit savaş anlayışı, zamanla gelişerek devletlerin diğer devletlere karşı savaşmadan veya en az askeri kuvvet kullanımı ile isteklerini kabul ettirmede kullanabilecekleri bir konseptte dönüşmüştür. **Hibrit savaş konsepti şu beş temel özellik üzerine inşa edilmiştir.** Birincisi farklı ve yeni yöntemlerin ve araçların kullanılmasıdır. İkincisi rakip tarafın toplumsal hassasiyetlerini ve zafiyetlerini hedeflemesidir. Üçüncüsü güç vasıtalarının yenilikçi bir tarzda ve en uygun şekilde bütünleştirilerek kullanılmasıdır. Dördüncüsü bilinçli bir şekilde muğlaklık yaratılması, bu

¹ Herfried Münkler, The New Wars, 2005

² Rupert Smith, Utility of Force, 2005

şekilde saldırının fark edilememesinin sağlanması veya saldırının karşı tarafın tepki verme eşiğinin altında olacak şekilde gösterilmesidir. Beşincisi de saldırı fark edildiğinde, karşı tarafın inisiyatifi kaybetmiş olması, yani tepki verecek zamana ve hazırlığa ulaşamamasıdır.³ Hibrit savaş aslında yeni bir olgu değildir. Bu isimlendirme ile olmasa da her iki dünya savaşı ve soğuk savaş döneminde uygulanmıştır. Fakat günümüzdeki esas farklılık, kullanılabilir yeni ve çok çeşitli araçların ortaya çıkmasıdır. Her ne kadar Batı ülkeleri çeşitli terör örgütlerini, İran'ı ve Rusya'yı hibrit tehditler yaratmakla suçlasa da, aynı yöntemleri Batı ülkeleri de sıklıkla uygulamaktadırlar. Irak, Libya, Suriye ve diğer birçok bölgedeki krizler ve çatışmalar ABD ve müttefiklerinin hibrit savaş uygulamalarına birer örnektir. Rusya Genelkurmay Başkanı General Gerasimov 2013 yılında yazdığı makalesinde Batı'nın demokrasi adı altında çeşitli yöntemlerle istikrarsızlıklar ve krizler yaratmasını, meşru güçleri devirmeye çalışmasını ve sonrasında da "Barışı Destekleme Operasyonları" adı altında müdahalede bulunmasını "Kontrol Edilen Kaos" olarak tanımlamış ve özellikle de yakın çevresinde algıladığı tehditler dolayısı ile 2014 yılından itibaren doğrusal olmayan savaş (non linear warfare) adını verdiği doktrini uygulamaya başlamıştır. Bu doktrin özetle "Rusya'nın Sovyetler Birliği dönemindeki tecrübelerinden de istifade ederek askeri ve askeri olmayan vasıtaların bütünleşik şekilde kullanımını" öngörmektedir. Rusya bu düşünceleri hayata geçirmiş ve 2014 yılında Ukrayna'da uygulamıştır. Batı Rusya'nın "doğrusal olmayan savaş doktrinini" hibrit olarak adlandırmakta, Rusya'da Batı'nın Kriz Müdahale Operasyonlarını "Kontrol Edilen Kaos" olarak adlandırmaktadır. Özünde her iki tarafın da uygulamaları benzerdir ve her ikisi de "hibrit savaş konsepti" olarak adlandırılabilir.⁴ Dördüncü nesil savaş döneminde gelişen hibrit savaş konsepti, beşinci nesil savaşa derin etkileri olan ve bu nesil savaş içerisinde de geçerliliği devam edecek olan konsepttir.

Beşinci nesil savaşa geçişin izlerini ortaya koyan önemli gelişmeler söz konusudur. İkinci dünya savaşı sonrası kurulan uluslararası düzen çatırdamaktadır ve başta BM olmak üzere uluslararası kuruluşların dünyadaki sorunları yönetmedeki etkisi azalmaktadır. Dünya yeniden büyük güçler rekabetine sahne olmaktadır. Özellikle ABD-Çin arasındaki küresel liderlik savaşı (yeni soğuk savaş olarak adlandırılmaktadır) ile ABD-Rusya arasındaki askeri rekabet küresel güvenlik politikalarını derinden etkilemektedir. Son yıllarda dünyanın tüm bölgelerindeki silahlanma ve askeri harcamalarda büyük bir artış meydana gelmiştir ve bu eğilimin devam edeceği beklenmektedir. Diğer taraftan devlet dışı çeşitli küresel çıkar ve güç odaklarının da insanlar, toplumlar ve devletler üzerindeki etkisi artmaktadır. Yapay zekâ, internet uygulamaları, bilgi-iletişim sistemleri, uzay teknolojileri ve yönlendirilmiş enerji silahları savaşın doğasını köklü şekilde değiştirmektedir. ABD'nin 2018 tarihli "Ulusal Askeri Stratejisindeki" yaklaşımlar, Rusya'nın 2014 yılındaki "Doğrusal Olmayan Savaş" ve yakın zamanda (2020 sonunda) beklenen yeni askeri doktrininde yer alacak yaklaşımlar, Çin'in 2015 "Bilgi-Tabanlı Savaşın Kazanma" konseptindeki yaklaşımlar beşinci nesil savaşa ilişkin önemli ipuçları vermektedir.

³ MCDC Countering Hybrid Warfare Project, Understanding Hybrid Warfare, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/784299/concepts_mc_dc_countering_hybrid_warfare.pdf

⁴ Ufuk Uras, Kriz Yönetimi – Ulusal ve Uluslararası Güvenlik, 2017, Trend Yayınevi, Ankara, s.88-93

Beşinci nesil savaş kavramı ile içine girdiğimiz dijital evrede savaşın doğasına ilişkin öne çıkacak ilkeler, yaklaşımlar, yöntemler, sistemler ve araçlar anlaşılmalıdır. Beşinci nesil savaş henüz yeterince tanımlanabilmiş değildir. 2008 yılından itibaren doğrudan beşinci nesil savaş konusunda akademik makaleler yazılmaya başlandığı, fakat devam eden yıllarda akademik çalışmaların hızında bir düşüş meydana geldiği veya yapılan çalışmaların paylaşılmadığı ve ağırlıklı olarak hibrit savaş konusunda yazılar yazıldığı görülmektedir.⁵ Yapılan çalışmalarda ise beşinci nesil savaş “sessiz savaş (silent war)”, “etki altına alma savaşı (influence war)”, “algı savaşı (perceptions war)”, “bilginin silah olarak kullanıldığı savaş” kavramları⁶ ile nitelendirilmektedir. Ayrıca “temassız savaş” ve “dijital savaş” kavramları da kullanılmaktadır. Çin beşinci nesil savaşa odaklı askeri stratejisini **bilgi-tabanlı savaş (informatized warfare⁷)** olarak adlandırmaktadır. Her bir tanımlamada geçerli olan hususlar olduğu gibi, eksik kalan hususlar da mevcuttur. **Kanaatimizce sessiz savaş kavramı daha kapsayıcı olması nedeniyle beşinci nesil savaşı tanımlamada iyi bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki sessizlik ifadesi aynı zamanda beşinci nesil savaşın iki ana boyutunu da ortaya koymaktadır. Birinci boyut; savaşmadan kazanmak için öncelikle askeri olmayan araçların ve yöntemlerin gizli şekilde kullanılmasına ilişkin boyuttur. İkinci boyut ise; bilinen konvansiyonel kinetik savaş araçlarının bilgi teknolojileri ile yenilenmesi ve aynı zamanda konvansiyonel muharebelerin ağırlığının giderek azalmasına ilişkindir.**

Beşinci nesil savaşta barış ve savaş arasındaki fark daha da belirsizleşecek ve barış döneminden itibaren sürekli bir karşılaşma ve çatışma durumu oluşacaktır. Bu karşılaşma devletler arasında, devletlerle devlet dışı aktörler (yeni nesil teröristler, vekalet savaşçıları, küresel çıkar grupları, küresel şirketler, sivil toplum örgütleri) arasında, devlet dışı aktörlerin kendi aralarında ve toplumlar arasında olacaktır. ABD’nin 2018 tarihli en son ulusal askeri stratejisindeki beş temel görev alanından beşincisi “Çatışma Düzeyinin Altında Rekabet” görevidir.⁸ Bu şekilde bir görev tanımlamasının olması, devletler arasında barış döneminden itibaren örtülü bir savaşın yaygınlaşacağına ilişkin çok belirgin bir işarettir. Beşinci nesil savaşta **muharebe sahası daralacak, fakat savaş alanı genişleyecektir.**⁹ Çatışma durumu artan bir şekilde askeri ve askeri olmayan araçlar ve yöntemlerin karışımı şeklinde yürütülecektir. Şartlara göre askeri yöntemlerin veya askeri olmayan yöntemlerin ağırlığı değişecektir. Askeri araçlar ve yöntemlerde de önemli bir değişim yaşanacaktır. Beşinci nesil savaşta ana hedef, arazilerin ve toprakların kontrolü olmayacaktır ki, zaten dördüncü nesil savaşta da toprak kontrolü önemini kaybetmeye başlamıştır. Ancak stratejik kaynakların kontrolü önemli olmaya devam edecektir. Bu bakımdan su kaynaklarının, kritik ekonomik kaynakların, dünya üzerindeki kritik coğrafi geçiş noktalarının, teknolojinin ve en önemlisi de insanların kontrolü daha fazla önemli hale gelecektir.

⁵ Ufuk Uras (E.Tuğg), COVID-19 ve Savunma Sanayi Sektörü, Eylül 2020, HARKUL Savunma Araştırmaları Merkezi, www.harkul.com.tr

⁶ Waseem Ahmad Qureshi, Fourth- and Fifth Generation Warfare: Technology and Perceptions, <https://digital.sandiego.edu/ilj>, Volume 21 Issue 1 Fall 2019, <https://digital.sandiego.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1293&context=ilj>

⁷ Edmund J. Burke, Kristen Gunness, Cortez A. Cooper, Mark Cozad, People’s Liberation Army Operational Concepts, Rand Corporation, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA394-1.html

⁸ US National Military Strategy, 2018

⁹ Edmund J. Burke, Kristen Gunness, Cortez A. Cooper, Mark Cozad, People’s Liberation Army Operational Concepts, Rand Corporation, https://www.rand.org/pubs/research_reports/RRA394-1.html

İnsanların kontrolü ile kastedilen öncelikle karar vericilerin, daha sonra önemli şahsiyetlerin ve toplumların zihinlerinin, duygularının ve davranışlarının yönlendirilmesidir.

Beşinci nesil savaşta öncelikli strateji savaşmadan kazanmak olacaktır. Bu amaçla öncelikle askeri olmayan araçlarla sonuç almak hedeflenecektir. Ancak gerektiğinde siber yöntemler, örtülü operasyonlar, psikolojik harp ve benzeri gibi kinetik olmayan askeri yöntemler savaşmadan kazanmayı desteklemede istihbarat operasyonları, medya ve sosyal medya manipülasyonları, ticaret savaşları ve benzeri sivil araçlar ve yöntemlerle bütünleştirilerek kullanılabilir. Gerektiğinde konvansiyonel askeri yetenekler caydırıcılık, özel operasyonlar ve sınırlı güç kullanımı ile bu stratejiyi destekleyebilirler. Hatta özel askeri şirketler ve çeşitli silahlı gruplar da kullanılabilirler. Günümüzdeki savaşlarda askeri ve askeri olmayan operasyonların hedefleri her geçen gün çeşitlenmekte ve artmaktadır. Bundan dolayı bazı kaynaklarda beşinci nesil savaş için **hedef-odaklı savaş** tanımlaması dahi kullanılmaktadır. Çok yakın zamanda gelişmiş ülkelerin karargâh teşkilat yapılarına hedef yönetimini ayrı birimler olarak dâhil etmeleri, hedef yönetiminde de askeri hedeflerin yanında askeri olmayan hedeflerin yer alması ve hedeflerin etkisiz hale getirilmesinde kinetik olmayan askeri yöntemlerin ve gayri askeri yöntemlerin benimsenmesi bu konunun artan önemini gösteren bir gelişmedir. Beşinci nesil savaşın “**savaşmadan kazanmaya**” yönelik boyutu devletin tüm güç unsurlarının bütünleşik sonuçlar alabilecek şekilde daha fazla operasyonel entegrasyonunu gerektirmektedir. Bu kapsamda silahlı kuvvetler dâhil devletin tüm kurumlarının ve hatta sivil kuruluşların beşinci nesil savaşın her iki boyutuna ilişkin olarak müşterek çalışabilirliklerini geliştirecek yönetim, komuta-kontrol, izleme, bilgi-iletişim, planlama, eğitim ve operasyon sistemleri oluşturmaları gerekmektedir. Beşinci nesil savaşın bu mücadele yaklaşımında saldırıya uğrayan tarafın saldırıya uğradığını ve hatta yenilgiye uğramakta olduğunu dahi fark etmeyeceği ileri sürülmektedir.¹⁰ Bu hibrit savaşta var olan bilinçli muğlaklık yaratma ile de örtüşen bir yaklaşımdır. Beşinci nesil savaşta saldırıya uğrayanın bunu fark edememesi; bir merkezden planlanan ve birbirleri ile ilişkisizmiş gibi algılatılacak eylemlerin, barış döneminden itibaren mücadelenin tüm boyutlarında farklı unsurlar tarafından ve farklı araçlar kullanılarak, gizli ve çok dağınık bir şekilde ve gerektiğinde zamana yayılarak yürütülmesi ile sağlanacaktır. Yürütülen eylemlerin bağımsız etkileri sınırlı sonuçlar yaratırken, eylemlerin bütünleşik etkisi büyük bir stratejik çöküşe dönüşmektedir. 2019 yılında Hindistan bir barajın suyunu Pakistan’a akan Sutlej nehrine boşaltmış ve Pakistan’da birçok köyün ve tarım arazisinin sular altında kalmasına neden olmuştur. Pakistan yaşanan bu durumu Hindistan’ın kendisine karşı ekonomik ve diplomatik araçlarla yürüttüğü beşinci nesil savaşın ekonomik bir uygulaması olarak tanımlamaktadır. Savaşmadan kazanabilmek için; insanların, toplumların, ağların, kurumların, devletlerin bilinçli ve gizli bir manipülasyonu öngörülmektedir. Bu amaçla zihin ve davranış kontrolü üzerine çeşitli bilimsel çalışmalar yürütülmektedir. Örneğin, bugün cep telefonları üzerinden yayılan mikro dalga ile kişilerin zihin ve davranışlarının yönlendirilebileceği konuşulmaktadır. Beşinci nesil savaşta siyasetçiler ve stratejik karar vericiler hasım ülkelerce zorlamalara daha fazla maruz kalacaklardır. Stratejik amaçlarına ulaşamayacaklarına ikna edilmeye çalışılacaklar ve çeşitli yöntemlerle zorlanacaklardır. Tüm bu

¹⁰ Waseem Ahmad Qureshi, Fourth- and Fifth Generation Warfare: Technology and Perceptions, <https://digital.sandiego.edu/ilj>, Volume 21 Issue 1 Fall 2019, <https://digital.sandiego.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1293&context=ilj>

gelişmeler bilinen klasik istihbarat ve bilgi harbi yöntemlerinin yeniden tasarlanmasını gerektirecektir. Büyük veri (big data), veri mühendisliği (data-mining), sosyal-medya ve diğer internet araçlarının kullanımı bu mücadelede son derece önemli hale gelmektedir. Kişisel verilerin korunması yalnızca kişileri korumak için gerekli bir hukuki ihtiyaç değil, aynı zamanda devletlerin güvenliği açısından da son derece kritik bir konu haline gelmektedir.

Her ne kadar askeri olmayan vasıtaların etkisi her geçen gün artsa da, konvansiyonel askeri gücün kendisi ve kullanım şekli sonucun elde edilmesinde çoğunlukla son derece belirleyicidir. **Muharebe etmeden kazanmak mümkün olmadığında, konvansiyonel kuvvetler de dâhil olmak üzere askeri kuvvetlerle savaşmaya beşinci nesil savaşta da ihtiyaç duyulacaktır.** Savaşın askeri kısmı kara, deniz, hava, uzay ve siber boyutlarında yürütülecektir. Uzay ve siber boyutları dördüncü nesil savaş içerisinde ortaya çıksa da, beşinci nesil savaşın önemli mücadele alanlarından olacaklardır. **Muharebeyi kazanmak için tüm boyutlarda hâkimiyet sağlamak şart değildir. Esas olan doğru yer ve zamanda ilgili boyutlarda yaratılacak etkilerle sinerjik ve stratejik bir üstünlük sağlayabilmektir.**¹¹ Bazı kaynaklarda bilgi (information) ayrı ve tüm savaşa hâkim olacak boyut olarak ifade edilmektedir. Esasen bilgiyi beşinci nesil savaşta ayrı bir askeri boyut olarak düşünmek doğru değildir. Çünkü bilgi bütün boyutlara hâkim olan ve hepsini bütünleştiren bir alandır. Beşinci nesil savaşta konvansiyonel askeri kuvvetler caydırma, kriz yönetimi, çatışma ve savaş durumlarında kullanılmaya devam edecek, ancak bu kuvvetlerin ağırlığı eskiye göre azalacaktır. On yıl öncesi ile kıyaslandığında günümüzde konvansiyonel kuvvetlerin mevcutlarının en az üçte bir oranında azaldığı görülebilir. Gelişen teknoloji ile bu eğilim devam etmektedir. Uydular, hassas güdümlü mermiler, robotik, insansız sistemler ve yönlendirilmiş enerji silahları (radyo frekans, lazer, güçlü mikrodalga sistemleri) muharebe sahasını tamamen değiştirmektedir ve savaşan askerlerin artık yüz yüze gelmeleri nadir rastlanacak durum olacaktır. Geçtiğimiz günlerde Çin ile Hindistan arasında Himalayalar'da yaşanan sınır çatışmasında, Çin kuvvetlerinin Hint askerlerinin bulunduğu iki tepeyi yüksek elektromanyetik radyasyon ile ısıttığı ve Hint askerlerinin sıcaklığa dayanamayarak çatışmadan tepeleri terk ettiği iddia edilmiştir. Tüm bu yenilikler konvansiyonel kuvvetlerin büyük bir dönüşüm geçirmesine ve çok daha etkili yeteneklere sahip olmasına yol açacaktır. Büyük olasılıkla ilk robot askerler beşinci nesil savaş döneminde muharebe sahasında görev yapmaya başlayacaklardır.

Beşinci nesil savaşta kuvvetlerin veya platformların imha edilmesinden ziyade, sistemlerin imhası daha önemli hale gelecektir. Bunun için de ağlar savaşına odaklanılacaktır. Dördüncü nesil savaş döneminde (1990'lı yılların sonları) geliştirilen ancak yeterince uygulanamayan ağ-merkezli savaş beşinci nesil savaşta uygulanabilecek hale gelmektedir. Ağ merkezli savaşta tüm sistemler insan vücudundaki sinir sistemine benzer şekilde birbirleri ile tam bir entegrasyona gitmektedir. Platformlar ve kuvvetler bilgi, sensör, etki ve komuta şebekelerinden oluşan ağlar içerisinde birleştirilmektedirler. Bu imkanlar ağa dâhil olan kara, hava, deniz ve uzay sistemlerinin çok hızlı ve sinerji yaratacak tarzda kullanımına olanak vermektedir. Dolayısı ile karşıt kuvvetler diğerini felç etmek üzere birbirlerinin ağlarını hedefleyeceklerdir. Ağların hassasiyetleri ve zayıf tarafları bulunarak ağın etkisiz hale

¹¹ Peter Layton, Fifth Generation Air Warfare, Royal Australian Air Force, Air Power Development Centre, <https://airpower.airforce.gov.au/APDC/media/PDF-Files/Working%20Papers/WP43-Fifth-Generation-Air-Warfare.pdf>

getirilmesinde elektronik harp ve siber savaş yöntemleri artarak kullanılacaktır. Beşinci nesil savaşın en önemli konularından birisi karar verme ile ilgilidir. Platform bazında yapay zekâ ile kararlar alınacaktır ve hatta sürü tekniği uygulamalarında olduğu gibi taktik bazı uygulamalarda da insana ihtiyaç olmadan bazı kararlar alınabilecektir. Ancak yine de taktik seviyenin bir kısmında ve özellikle de operatif ve stratejik seviyede kararlar insanlar tarafından alınacaktır. Fakat karar süreleri çok kısılacaktır. Bu nedenle her seviyedeki askeri liderler çok hızlı karar vermek ve hızlı hareket etmek zorunda kalacaklardır. Dolayısı ile bilginin yönetimi çok daha kritik hale gelmektedir. Bu amaçla ağların sunduğu durum resminin stratejik, operatif ve taktik seviye ihtiyaçlarına uygun şekilde görülmesi, muharebe bulut sistemlerinin oluşturulması, muharebe sahasındaki farklı kaynaklardan gelen çok sayıda verinin ve bilginin yarattığı karmaşıklığı aşmak üzere bilginin birleştirilmesini temin edecek sistemlerin (fusion) kullanılması gerekecektir.¹²

Siber savaş beşinci nesil savaşın en yoğun uygulamalarından birisi haline gelecektir. Kökleri 1980'lere uzanan Siber Savaş kavramı 2000'li yılların başlarında askeri literatürdeki yerini almıştır. Başlangıçta bilgi harbinin parçası olarak görülen siber savaş konusu bugün kara, hava, deniz ve uzay boyutlarına eklenen beşinci ana askeri boyut olarak görülmektedir. Her geçen gün artan dijitalleşme ve yarattığı yeni tehditler, siber güvenlik ve siber savaşın öneminin daha da artmasına yol açmaktadır. Özellikle yeterince gelişmemiş ve alt yapısı zayıf ülkeler siber saldırılara karşı çok hassastırlar. Siber saldırılarla bilgi-iletişim ve komuta-kontrol ağları, alt yapı ve hizmetler, gizli veriler ve bilgiler, finansal kaynaklar, kişiler hedeflenebilir. Siber-fiziksel taarruzlarla aynı zamanda kritik tesislere ve kritik hizmetlere yönelik (elektrik, su, ulaşım gibi) fiziksel etkiler yaratmak mümkün hale gelmiştir ve konvansiyonel askeri taarruzlardan çok daha fazla zararlar verilebilmesi olasıdır. Askeri sistemlerin çoğu dijital sistemlerdir ve siber saldırılara karşı yüksek hassasiyetleri vardır. Yukarıda da değinildiği üzere özellikle beşinci nesil savaşdaki ağlar savaşının yürütülmesi ağırlıklı olarak siber yöntemlere dayanacaktır.

Beşinci nesil savaşın uzaya taşınma olasılığı yüksektir. Saldırıları uzaydan yere, yerden uzaya ve uzaydan uzaya şeklinde cereyan edebilecektir. Uzay savaşında lazer, elektronik harp ve siber yöntemlerle uyduların, balistik füzelerin, haberleşme, konumlama ve keşif-gözetleme sistemlerinin şu anda dahi etkisiz hale getirilmesi mümkündür. Devletler arası anlaşmalarla savaşın uzaya taşınması engellenmeye çalışılmaktadır. Ancak devletlerarası artan rekabet, savaşın uzaya taşınmasına yol açabilir ve beşinci nesil savaşlar döneminde uzay savaşlarına tanık olabiliriz. Şu anda ABD, Rusya ve Çin uzay savaşı yürütecek yeteneklere sahiptirler. Bu ülkeler teşkilatlanma olarak uzay komutanlıklarını ve kuvvetlerini oluşturmuş durumdadırlar. 21 Ekim 2020 tarihinde ABD Uzay Komutanlığına bağlı ilk uzay harekât komutanlığının (operasyonel bir birim) aktivasyonu gerçekleştirilmiştir. Diğer taraftan ABD, Çin ve Rusya dışında başka ülkeler de uzay savaşı yetenekleri kazanmaya yönelik projeler yürütmeye başlamışlardır.

Beşinci nesil savaşta kitle imha silahlarının kullanımına ilişkin tehditler var olmaya devam edecektir. Özellikle biyolojik savaşın önemli bir yeri olacaktır. Yeni nesil teröristler, çeşitli küresel güç

¹² Peter Layton, Fifth Generation Air Warfare, Royal Australian Air Force, Air Power Development Centre, <https://airpower.airforce.gov.au/APDC/media/PDF-Files/Working%20Papers/WP43-Fifth-Generation-Air-Warfare.pdf>

odakları ve hatta birtakım devletler amaçlarına ulaşmak için değişen şiddet ve yayılım düzeylerinde ve farklı tarzlarda biyolojik savaş yöntemlerine başvurabilirler. Gelecekte insanların çiplenmesine yönelik iddialar gerçekleşirse, biyolojik savaşın çok farklı bir boyut kazanmasına (siber-biyolojik savaş) yol açabilir. Bu durum biyolojik savunma konusunu yeniden önemli hale getirmektedir. Sağlık sektöründeki dijital verilerin siber savunmasının çok önem kazanacağını belirtmek gerekir. Biyolojik savaş halkın korunmasının yanında, harekât alanındaki askeri kuvvetlerin korunmasını da gerektirmektedir. Dolayısı ile bu durum biyolojik savaş ortamındaki askeri görevlerin yerine getirilmesinde otonom insansız sistemlere (İHA, insansız kara araçları, robot savaşçılar gibi) daha fazla ihtiyaç duyulmasına yol açacaktır.

Sonuç olarak beşinci nesil savaşa geçiş başlamıştır. Bu savaş barıştan itibaren yürütülecek örtülü bir karşılaşmaya ve kullanılacak sivil ve askeri tüm vasıtalarla yapılacak acımasız bir savaşa dönüşmektedir. Muharebe sahası küçülmekte, fakat savaş alanı genişlemektedir. Bilgi-iletişim teknolojilerinin silah olarak kullanılması ile maalesef siviller artan bir şekilde savaşın hedefi haline getirilmektedirler. Konvansiyonel kuvvetlere ihtiyaç beşinci nesil savaşta da devam edecektir, fakat bu kuvvetler çok büyük bir teknolojik dönüşüm geçireceklerdir. Bu savaşta üstünlüğü; bilgiyi yönetmek, teknolojik üstünlüğe sahip olmak, yetenekleri bütünleşik kullanabilmek ve hızlı hareket edebilmek belirleyecektir. Yeniliklere ve değişime uyum yalnızca teknolojik uyumla sınırlı olamaz. Beşinci nesil savaşa uyum; örgütlenme biçimiyle, stratejilerle, konsept ve doktrinlerle ve sahip olunan yeteneklerle gerçekleşebilir. Son yıllarda çok önemli savunma projeleri gerçekleştirmiş olan ülkemizin, beşinci nesil savaş hazırlıkları kapsamında gerekli örgütlenmeye, stratejilere, konseptlere, doktrinlere ve yeteneklere zamanında sahip olabilmesi için; savunma planlamacıları ve savunma sanayi yöneticilerinin gayretlerini bu yönde yoğunlaştırmaları önem arz etmektedir.